

Bakgrund

Hälsoskydd deltog i folkhälsomyndighetens nationella tillsynsprojekt 2014/2015 där inriktningen var: städning, ventilation och egenkontroll. Vid tillsyn noterades brister inom städning och egenkontroll. Förelägganden ställdes vid två tillfällen till Barn- och utbildningsnämnden. De åtgärder som vidtogs var inte tillräckliga för att säkerställa en god inomhusmiljö för elever.

Under våren 2018 ställdes ett föreläggande med vite (ärende 2018-538) till Barn- och utbildningsnämnden. Nedan är ett utdrag från föreläggandet:

”Beslut

Miljö- och tillsynsnämnden förelägger Barn- och utbildningsnämnden, Piteå kommun, med organisationsnummer 16212000-2759, att vid vite om 20 000 kronor per punkt för varje kommunal skola där det den 1 september 2019 finns följande brister:

- 1. En skriftlig egenkontroll ska finnas tillgänglig på samtliga skolor.*
- 2. Skolans städplan ska vara utformad och följas på sådant sätt så att ingen olägenhet för människors hälsa uppkommer. Damm ska inte ansamlas i lokalerna.*
- 3. Rutiner ska finnas för all städning som utförs på skolan med en tydlig ansvarsfördelning mellan de olika aktörerna som utför städning (skolans personal, städenheten eller andra aktörer). I rutinerna ska det bl. a. framgå vad som städas, städmetod, frekvens samt vilken aktör som utför städningen.*
- 4. En plan för att öka eller bibehålla städbarheten i skolorna ska finnas för att säkerställa en god inomhusmiljö, för detta krävs även tydliga rutiner för inköp av möbler och material till skolan.”*

Under slutet av 2019 utfördes planerad tillsyn i Piteå kommuns kommunala skolor för att följa upp föreläggande. Denna projektrapport är en sammanställning av tillsynen.

Metod

Under 2019 har samtliga kommunala skolor fått ett bokat tillsynsbesök. Innan besöket har inspektörerna granskat skolans egenkontroll. Tillsynsbesöket har startat med att diskutera egenkontroll och därefter besök i lokalerna. Vid tillsynen har oftast rektor deltagit och ibland även skyddsombud, städenheten eller Utbildningsförvaltningens lokalstrateg. Efter inspektion har skolan fått en inspektionsrapport där det tydligt framgår om det fortfarande finns brister eller ej samt ytterligare en möjlighet att åtgärda brister genom att redovisa åtgärder skriftligt.

Syfte

Syftet med tillsynen är att säkerställa att eleverna har en god inomhusmiljö. Verksamhetsutövaren är ansvarig för att inomhusmiljön i lokalerna där verksamheten bedrivs är god, barnens hälsa ska inte påverkas negativt.

Varför är städning viktigt?

Ändamålet med städning är att minska en rad föroreningar från inomhusmiljön. Damm kan innehålla många olika ämnen som kan påverka människors hälsa negativt, som mögel, kvalster, bakterier och virus, pollen, pälsdjursallergen, hudflagor med mera. Även olika kemiska ämnen som kan vara negativa för hälsan kan finnas bundna till dammpartiklar. Det kan till exempel finnas hormonstörande ämnen som mjukgörare från plaster och flamskyddsmedel från elektronik och textilier. Både det luftburna dammet och det som finns på golv, hyllor, armaturer med mera har betydelse för luftkvaliteten. Luftburet damm som inte ventileras bort deponeras på ytor i lokalen och kan virvlas upp och bli inandningsbart igen vid aktiviteter i rummet.

Bristfällig städning kan ge upphov till kliande ögon, irriterade slemhinnor och allmän trötthet. Personer med astma, allergi och annan överkänslighet kan få förvärrade besvär i lokaler med dålig städning.

En välstädad miljö har också betydelse för smittspridningen. Speciellt rengöringen av toaletter, hygienutrymmen och tagytor som exempelvis lysknappar och dörrhandtag är viktig för att bryta möjliga smittvägar.

Resultat

Tabellen visar en sammanställning över de skolor som fått tillsynsbesök under 2019 samt om skolan uppfyller de krav som ställts eller ej vid tillsynsbesöket. Uppfyllda krav visas med en ✓ och avvikelser visas med ett X. Rubrikerna i tabellen motsvarar de krav som ställts i föreläggandet. Skolor med avvikelser har skickat in kompletteringar efter tillsynsbesöket och uppfyllt punkterna i Föreläggandet.

13 av 24 skolor hade avvikelser vid tillsynsbesöket. Några av skolorna ändrade direkt sina rutiner vid tillsynsbesöket och fick inte någon avvikelse. Uppskattat är att fyra skolor inte ändrade i sina rutiner. De skolor som fått avvikelse har lämnat in komplettering och samtliga har uppfyllt kraven i föreläggandet.

Skolor	Egenkontroll	Städplan	Rutiner för all städning	Plan för städbarhet	Rökfri skolgård
Backeskolan	X	✓	✓	✓	✓
Backgårds skola	X	✓	✓	✓	✓
Bergsvikens skola	✓	✓	✓	✓	✓
Björklunda	✓	X	✓	✓	✓
Böle skola	✓	✓	✓	✓	✓
Christinaskolan	✓	✓	✓	✓	✓
Hortlax skola	✓	X	✓	✓	✓
Jävre skola	✓	X	X	✓	✓
Klubbgårdets skola	✓	X	✓	✓	✓
Kullen	✓	✓	✓	✓	✓
Långskataskolan	X	✓	✓	✓	✓
Munksunds skola	✓	X	✓	✓	✓
Norrbyskolan	✓	✓	✓	✓	✓
Norrmalmskolan	X	X	X	✓	✓
Pitholm skola	X	✓	✓	✓	✓
Porsnässkolan	X	✓	✓	✓	✓
Rosvik skola	✓	✓	✓	✓	✓
Rönnskolan	✓	✓	✓	✓	✓
Sjulnäs skola	✓	✓	✓	✓	✓
Sjulsmarksskola	X	✓	✓	✓	✓
Solanderskolan	✓	✓	✓	✓	✓
Strömnäs skola	✓	X	✓	✓	✓
Svensby skola	✓	✓	✓	✓	✓
Tallbacka	✓	✓	✓	✓	✓

Tabellen visar brister vid tillsynsbesöket. Efter tillsynsbesöket har samtliga skolor med avvikelser kompletterat och uppfyllt kraven.

Vid tillsynen har inspektörerna blivit positivt bemötta. Att fokus har legat på städning och egenkontroll har uppskattats av rektorer, lärare och städenheten, de ser en tydlig förbättring i lokalerna.

Städningen sker inte efter folkhälsomyndighetens allmänna råd. Skolornas arbete med att öka städbarheten, minska på mängden textilier och flera andra åtgärder leder till att damm inte ansamlas och att fler ytor städas nu jämfört med tidigare.

Hälsoskydds fokus på städning och egenkontroll vid tillsyn i skolor lett till att:

- Skolorna har en liknande struktur för egenkontroll och kommer åt varandras egenkontroller. Det leder till att de kan låna idéer av varandra och dela med sig av goda exempel.
- Skolor har en ökad medvetenhet om städning och städbarhet.
- Städbarheten har ökat.
- Det är tydligare vem som ansvarar för att städa ytorna och hur ofta det ska städas.
- En stor rensning av material som inte används genomförts på skolorna vilket lett fler fria ytor.
- En bättre inomhusmiljö för eleverna och lärarna genom att risken minskats för att damm ansamlas och virvlar runt i lokalerna.

Egenkontroll

Kontrollpunkt: En skriftlig egenkontroll ska finnas tillgänglig på samtliga skolor.

Alla som bedriver verksamhet i lokaler för barnomsorg och undervisning ska enligt miljöbalken kontrollera verksamheten genom egenkontroll. Skolor, förskolor och fritidshem är anmälningspliktiga verksamheter och omfattas av kraven som anges i förordning om verksamhetsutövers egenkontroll (SFS 1998:901). Syftet med egenkontrollen är att förebygga och förhindra att elever utsätts för hälsorisker på grund av brister i verksamheten samt att miljön skyddas från negativ påverkan.

Information om radonmätningar bör finnas i egenkontrollen. Vid tillsyn under 2017 saknades information hos rektor om senaste radonmätning på nästan alla skolor. Resultatet från radonmätningarna som fanns hos fastighetsägaren var äldre än tio år och ommätningar behövdes. Samtliga skolor har nu en utförd radonmätning i deras egenkontroll. Några skolor har värden över gränsvärdet, åtgärder och ommätningar sker.

Vid tillsyn under 2017 saknades egenkontroll på flera skolor och den egenkontroll som fanns var bristfällig. Samtliga skolor i Piteå kommun har nu påbörjat arbetet med att skapa en egenkontroll som är anpassad för den aktuella skolan. Utbildningsförvaltningen har tagit fram en struktur för egenkontroll. De delar som implementerats på skolorna hittills är 1,2,3, 8, 10 och 11. Övriga delar planera Utbildningsförvaltningen att implementera i verksamheterna.

1. Information från miljökontoret
2. Myndighetsdokumentation
3. Personal och ansvar
4. *Inomhusmiljö*
5. *Vatten och avlopp*
6. *Lokalanvändning*
7. *Smittskydd*
8. Städning
9. *Avfall*
10. Kemiska produkter
11. Tobakslagen
12. *Klagomålshantering*
13. *Internrevision av egenkontrollen*
14. *Tillbud*
15. *Hushållningsprincipen, energi och råvaror*
16. *Utomhusmiljö*
17. *Avvikelser*

Vid tillsynen hade 7 av 24 skolor brister på denna kontrollpunkt. De vanligaste bristerna var:

- Städ rutiner för textila möbler. Städningen ändrades till att ske en gång i veckan, tidigare någon gång per år.
- Avtorkning av Ipads och tangentbord. Detta ändrades till att ske en gång i veckan, tidigare någon gång per år.

Städplan

Kontrollpunkt: Skolans städplan ska vara utformad och följas på sådant sätt att ingen olägenhet för människors hälsa uppkommer. Damm ska inte ansamlas i lokalerna.

Vid tillsynen 2017 var skolans städplan inte anpassad efter behovet av städningen i lokalerna. Städbarheten var låg och många ytor belamrade vilket gjorde att städbehovet var stort. Nu när städbarheten ökat och ytorna städas oftare eftersom inte är belamrade så är städplanen bättre anpassad efter behovet. Bristerna nedan har åtgärdats.

Vid tillsynen hade sju skolor avvikelser på denna kontrollpunkt och de vanligaste avvikelserna var:

- Damm ansamlas (hylla, Textilslojd, väggbonader, gardiner)
- Bristande höghöjdsstädning.
- Damm ansamlas på flertalet ytor i skolan. Både lärarnas och städenhetens ansvar.

Rutiner för all städning

Kontrollpunkt: Rutiner ska finnas för all städning som utförs på skolan med en tydlig ansvarsfördelning mellan de olika aktörerna som utför städning (skolans personal, städenheten eller andra aktörer). I rutinerna ska det bl. a. framgå vad som krävs, städmetod, frekvens samt vilken aktör som utför städningen.

Vid tillsyn under 2017 noterades ansamling av damm på de flesta skolorna. Vid tillsynen under 2019 noterades avvikelser på två skolor, avvikelserna var att:

- Det inte är tydligt vem som ansvarar att städa gardiner samt belamrade ytor i korridorer.
- Lärare städade inte sina klassrum.

Plan för städbarhet

Kontrollpunkt: En plan för att öka eller bibehålla städbarheten i skolorna ska finnas för att säkerställa en god inomhusmiljö, för detta krävs även tydliga rutiner för inköp av möbler och material till skolan.

Samtliga skolor har uppfyllt denna kontrollpunkt. Utbildningsförvaltningen har skapat rutiner för vilka typer av möbler som ska köpas in till skolorna. Möblerna bör ha släta ytor, stängd förvaring och från golv till tak. Under tillsynen 2017 skedde förvaring ovanpå skåp vilket ledde till att denna yta sällan städades eftersom den var belamrad. Under tillsynen 2019 skedde denna typ av förvaring sällan och där det skedde var lärarna medvetna om att de har städansvaret. Det finns en stor medvetenhet på skolorna om vilka möbler som ska köpas in och inköp som ökar städbarheten har skett på flera skolor.

Rökfri skolgård

Fokus vid tillsynen var skyltning om rökförbud på skolgården samt hur skolan arbetar med att hålla en rökfri skolgård. Vid tillsynsbesöken under 2017 saknades skyltar och dekalering för rökfri skolgård på nästan alla skolor. Dekalering delades då ut vid tillsynstillfället. Under tillsynsbesöket 2019 fanns skyltar och dekalering på samtliga skolgårdar.

Annat som noterats vid tillsynen

- Varmt kallvatten – risk för Legionella
- Irritation i ögon, näsa och hals, pågående inomhusmiljöproblematik
- Bristfällig ventilation
- Slitna idrottsredskap som madrasser och plintar
- Torkskåp där ventilationen släppt, filter behöver rengöras.
- Glammig trappuppgång där akustikplattor är målade.
- Bullrande ventilationsdon
- Behov av underhåll av tegelfasad
- Bristfällig takavvattning
- Muggar vid handfat på toalett
- Slitna svårstädade ytor.

Ovanstående noteringar har framförts till rektor, städpersonal eller fastighetsägare.

Bilder från tillsynen

Nedan visas bra exempel på hur städbarheten har förbättrats i skolorna.

Bra exempel på god städbarhet i slöjdsalar. Ovan är det en syslöjdsal med tillhörande förråd för tyger. Nedan en träslöjdsal med hög städbarhet. Utbildningsförvaltningen har startat ett eget projekt i träslöjdsalar där de ska förbättra arbetsmiljön i dessa.

Nedan visas brister i städning och städbarhet. Samtliga utrymmen är åtgärdade.

Ovan visas svårstädade material på en skola och muggar vid handfatet.
Nedan visas två klassrum på samma skola där lärarna har olika mycket material framme.

Tegelfasad som är i behov av renovering, ett klassrum där ventilationen inte lokaliserades samt håligheter i golv som kan öka risk för radon inomhus.

